

**RUS DİPLOMATİK BELGELERİNE GÖRE BİRİNCİ DÜNYA SAVAŞI'NDA
BULGARİSTAN'IN TARAFSIZLIĞI MESELESİ**

Dr. Öğr. Üye. Eray BAYRAMOL*

ÖZ

Balkan Savaşları'nın Bulgaristan üzerinde ortaya çıkardığı sonuçlar Bulgaristan'ı yeni stratejiler belirlemeye sevk etti. Özellikle İkinci Balkan Savaşı'nda Rusya'dan istediği desteği alamayan Bulgaristan, Birinci Dünya Savaşı'nda Rus politikalarına karşı temkinli davrandı. Karşılıklı çıkarlar üzerine kurulu Türk-Bulgar ilişkileri neticesinde Osmanlı Devleti Bulgaristan'ı bir müttefik olarak kendi tarafına çekmek istedi. Bu süreçte Bulgaristan tarafsızlık politikası uygulamaya çalışsa da İtilaf ve İttifak Blokları tarafından kendi saflarında yer alması için baskı uygulandı. Sonuç itibarıyla Bulgaristan, Birinci Dünya Savaşı'na Osmanlı Devleti saflarında girme kararı aldı ve Sırbistan'a karşı savaş ilan etti. Birinci Dünya Savaşı'nın sonunda İtilaf Devletleri ile masaya oturmak zorunda kalan Bulgaristan imzalanan antlaşma ile savaştan çekildi.

Birinci Dünya Savaşı'na İtilaf Devletleri saflarında giren Rusya ise, savaştığı cepheleri olabildiğince dar tutmak niyetindeydi. Bu sebeple savaştan hemen önce Osmanlı Devleti'nin tarafsızlığını devam ettirmesi yönünde girişimlerde bulunduğu gibi Bulgaristan'ın da savaşta tarafsız kalması için çeşitli politikalar geliştirdi. Bulgaristan'ın Osmanlı Devleti saflarında savaşa girmesi, Osmanlı Devleti ile müttefikleri arasındaki kara bağlantısının sağlanması anlamına gelmekteydi. Böylesi bir gelişmenin kendisi için yıkım olacağını gören Rusya, Bulgaristan'ın tarafsız kalması ya da Rusya saflarında savaşa girmesi için uzun uğraşlar verdi.

Rusya'nın bu girişimleri Rusya Dışişleri Bakanlığı ile İstanbul ve Sofya'daki diplomatik misyonları arasındaki yazışmalara konu olmuştur. Bu çalışmada Rusya'nın Birinci Dünya Savaşı'nda Bulgaristan'ı İttifak Bloğu'ndan uzak tutma çabaları, Rusya'nın diplomatik belgelerine dayanılarak ortaya konulmaya çalışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Osmanlı Devleti, Rusya, Bulgaristan, Birinci Dünya Savaşı, tarafsızlık

**NEUTRALITY ISSUE OF BULGARIA IN THE FIRST WORLD WAR ACCORDING TO
THE RUSSIAN DIPLOMATIC DOCUMENTS**

ABSTRACT

The results of the Balkan Wars over Bulgaria have led Bulgaria to identify new strategies. Bulgaria, which could not get the support it requested from Russia during the Second Balkan War, acted cautiously against the Russian policies during the First World War. As a result of the Turkish-Bulgarian relations based on mutual interests, the Ottoman State wanted to attract Bulgaria to its side as an ally. Therefore, Bulgaria decided to enter the First World War on the side of the Ottoman State.

Russia, which entered the First World War on the side of the Allied Powers, intended to keep the fronts it fought as narrow as possible. For this reason, Russia made some attempts to keep the Ottoman State neutrality just before the war, and developed various policies for

---

* Alanya Alaaddin Keykubat Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe Ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü, Sosyal Bilgiler Eğitimi Anabilim Dalı, eraybayramol@gmail.com
Orcid ID: 0000-0002-1979-0271

Bulgaria to remain neutral in the war. The fact that Bulgaria entered the war on the side of the Ottoman State meant the land connection between the Ottoman State and its allies. Russia, which realized that such a development would be destruction for itself, made a long effort for Bulgaria to remain neutral or to enter war on the Russian side.

These attempts by Russia were the subject of correspondence between the Russian Ministry of Foreign Affairs and diplomatic missions in Istanbul and Sofia. In this study, the efforts of Russia to keep Bulgaria away from the Alliance Block in the First World War, will be tried to be revealed by relying on the diplomatic documents of Russia.

Keywords: Ottoman State, Russia, Bulgaria, World War I, neutrality

GİRİŞ

Sanayileşen devletlerin hammadde ve sömürge arayışı sebebiyle başlattıkları Birinci Dünya Savaşı, Osmanlı Devleti'ni de içine alarak dünyanın büyük bir kısmını derinden etkilemiştir. Özellikle İngiltere ve Almanya arasındaki ekonomik rekabet sebebiyle silahlanma yarışı bu dönemde hız kazanmış, milliyetçilik hareketlerinin artmasıyla çok uluslu imparatorluklarda bağımsızlık mücadeleleri başlamıştır. Balkanlar'da başlayan bağımsızlık hareketlerine Avusturya ve Rusya müdahil olmuş, bu iki devlet arasında ortaya çıkan rekabete diğer devletler taraf olmuştur. Siyasi birliklerini tamamlayan Almanya ve İtalya, Avrupa'daki dengeleri değiştirerek sömürge yarışında kendilerine yer bulmaya çalışmışlardır. İşte bu nedenlerden dolayı 1914 yılında Birinci Dünya Savaşı başlamış ve kısa süre sonra Osmanlı Devleti'ni de içine almıştır.

İngiltere, Fransa ve Rusya'nın oluşturduğu İtilaf Devletleri'ne karşı Almanya, Avusturya ve Osmanlı Devleti İttifak Bloğu'nu oluşturmuştur. Osmanlı Devleti savaşın başlarında tarafsızlığını ilan etmiş olsa da, devlet adamları içinde Almanya'nın savaştan galip çıkacağı inancı ağır basmıştır. Savaş devam ederken Almanya ile Osmanlı Devleti arasında 2 Ağustos 1914 tarihinde İttifak Antlaşması imzalanmış, antlaşmaya Türk tarafından Sadrazam Said Halim Paşa, Alman tarafından İstanbul Büyükelçisi Hans Freiherr von Wangenheim imza atmıştır. Savaş başladıktan kısa süre sonra Osmanlı donanması tarafından gerçekleştirilen Karadeniz baskını sonrası, Osmanlı Devleti savaşa Almanya ile birlikte girmiştir (Wolf 2014:67-69).

Rusya bir taraftan Osmanlı Devleti'nin tarafsızlığını korumasını arzularken, diğer taraftan kendisiyle ittifak yapabilecek devletlerle irtibat kurmanın arayışı içindeydi. Bu devletlerin başında Bulgaristan geliyordu.

Birinci Dünya Savaşı'ndan Önce Bulgaristan'ın Durumu

Bulgarların bir millet olarak ortaya çıkma mücadeleleri XVIII. yüzyılın sonlarına doğru başlamıştı. 1828-1829 Osmanlı-Rus Savaşı ile birlikte Rusya, Bulgarları Panславизм politikası gereği bağımsızlık yolunda desteklemişti. Bağımsızlık konusunda Rusların desteğini alan Bulgarlar 1876 yılında Osmanlı Devleti'ne karşı büyük bir isyan başlattı. Osmanlı Devleti isyanı bastırmış olsa da 1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşı Bulgarlar için iyi bir fırsat yaratmıştı. Bulgarlar 93 Harbi'nde Rusya'ya yardım ederek, savaş sonunda imzalanan Ayastefanos Antlaşması hükümlerine göre kuzeyde Tuna Nehri, doğuda Karadeniz, güneyde Ege Denizi ve batıda Arnavutluk'u içine alan büyük bir devlet kurmayı başarmışlardır (Küçük 2012:118-120). Ancak Bulgarların bu başarısı

1878 yılında imzalanan Berlin Antlaşması ile son bulmuştur. Ayastefanos Antlaşması'yla ortaya çıkan ve Ege Denizi'ne de kıyısı bulunan büyük Bulgaristan ikiye bölünmüş, Osmanlı Devleti'ne bağlı özerk bir prenslik olmuş ve Batı Trakya, Doğu Rumeli ve Makedonya Osmanlı Devleti'ne geri verilmiştir (Maden 2013:271).

Bu hadise Bulgarların Büyük Bulgaristan hayalini sonlandırmamıştı. Bulgaristan Prensiği'nin başına Ferdinand'ın¹ geçmesiyle birlikte bağımsız bir Bulgaristan devletini kurmak için çeşitli girişimlerde bulunulmuştur. 1908 yılına gelindiğinde Osmanlı Devleti'nin içinde bulunduğu karışıklıklardan istifade ederek 5 Ekim 1908 tarihinde Bulgaristan bağımsızlığını ilan etmiştir. (Turan 1999:245).

Bulgaristan bağımsızlığını ilan ettikten sonra Balkanlar'da Osmanlı Devleti'ne karşı çeşitli ittifaklar gerçekleştirdi. 1912'de Sırbistan ile Dostluk ve İşbirliği Antlaşması imzalandıktan sonra Karadağ ve Yunanistan ile benzer antlaşmalar yapıldı. Osmanlı Devleti'ne karşı Balkanlar'da kurulan bu ittifak neticesinde Balkan Savaşları başladı ve savaş sonunda büyük bir mağlubiyet alan Osmanlı Devleti, Londra Antlaşması'nı imzalamak zorunda kaldı. Londra Antlaşması'yla birlikte Bulgaristan büyük kazanımlar elde etti. Bu durum diğer Balkan devletlerini rahatsız etti ve neticede İkinci Balkan Savaşı çıktı. Savaş sonunda 10 Ağustos 1913 tarihinde imzalanan Bükreş Antlaşması ile Bulgaristan Güney Dobruca'yı Romanya'ya vermiş ve Makedonya'nın büyük bir kısmını da kaybetmiştir (Macfie 2003:80-85).

İkinci Balkan Savaşı ile büyük bir kayba uğrayan Bulgaristan bu kaybı Birinci Dünya Savaşı ile telafi etmeyi düşündü. Birinci Dünya Savaşı başlamadan önce oluşan bloklara dahil olmak için acele etmeyen Bulgarlar, bekle-gör stratejisi izledi. Bu sebeple Savaş patlak verdiğinde tarafsızlığını ilan etti. (Ülman 2015: 338)

Bulgaristan'ın hangi blok tarafında yer alacağı konusu devletler açısından stratejik bir husustu. Büyük Bulgaristan'ı yeniden inşa etme yolunda uzun uğraşlar veren Bulgaristan'ın savaşa dahil olduğu 1915 yılı itibariyle nüfusu 5.505.000, asker sayısı 350.000, demiryolu 1381 mil, telgraf şebekesi 4112 mil idi. Bu sebeple Bulgaristan'ın vereceği destek değerliydi. (Başkaya 2015: 58)

Rusya, Bulgaristan'ın İtilaf Bloğu saflarında savaşa girmesi için çok çaba sarf etmişti. Rusya'nın amacı Osmanlı Devleti'ni bir süre daha savaşın dışında tutmaya çalışmaktı. Osmanlı Devleti'nin savaşa dahil olması; Rusya açısından bakıldığında, savaşa cephenin çok fazla genişlemesi anlamına gelmekteydi. Bu sebeple Rusya, Osmanlı Devleti'nin tarafsızlığını koruması için çeşitli girişimlerde bulundu. Bununla birlikte, Osmanlı Devleti'nin tarafsızlığını istemesine rağmen Boğazlara sahip olma hedefinden de hiçbir zaman vazgeçmedi ve Boğazlar meselesi Rus dış politikasının öncelikli konusu olarak sürekli gündemde kaldı. Boğazlar meselesi ile ilgili Rusya Dışişleri Bakanı Sazonov² tarafından 23 Kasım 1913 tarihinde Rus Çarı II. Nikola'ya

¹ Ferdinand Karl Leopold Maria. (1861- 1948). 1887-1908 yılları arasında Bulgaristan Prensidir.

Bulgaristan'ın bağımsızlığını ilan etmesiyle birlikte 1908-1918 yılları arasında Çar unvanı ile Bulgaristan Kralı olmuştur. (Yaraş 2017: 7)

² Sergey Dimitrieviç Sazonov, Rus devlet adamı. 1904-1906 yılları arasında Londra'da Elçilik Danışmanlığı görevinde bulundu. 1906-1910 yılları arasında Vatikan Diplomatik temsilcisi görevine getirildi. 1910-1916 yılları arasında Rusya Dışişleri Bakanı olarak görev yaptı. 1917 yılına kadar Londra Büyükelçisi yaptı. (Tsarskaya Rossiya 1923: 297-300)

verilen rapor, Birinci Dünya Savaşı'nın ayak seslerinin duyulduğu bir dönemde Rusya'nın Boğazlar meselesine bakışını ortaya koymaktaydı. Bu raporda, Osmanlı Devleti yıkıldığı takdirde Boğazlara başka bir devletin yerleşmesine izin verilmeyeceği belirtilmekteydi. Zayıf bir Osmanlı Devleti'nin yerine güçlü bir devletin geçmesinin Rusya için tehlike yaratacağından ve bu sebeple Bulgarların İstanbul'a saldırma ihtimalinin göz önünde bulundurulması gerektiğinden bahsedilmekteydi. Raporun devamında Sazonov, Boğazlar konusunda Rusya'nın ortaya koyması gerektiği politikayı özetlemekteydi. Buna göre Rusya, Fransa ile ittifak yapabiliirdi fakat Birleşik Krallık ile böyle bir ittifak olasılığı çok düşüktü. Balkanlar'da Sırbistan ile Rusya müttefik olabilirdi ve Romanya da Rusya tarafında yer alabilirdi. Bulgaristan ise Bükreş Antlaşması'ndan dolayı Balkanlar'daki durumdan memnun olmadığı için Avusturya-Macaristan'ın yanında yer alabilirdi. Bulgaristan-Avusturya ittifakının engellenmesi için Bulgarlara Makedonya teklif edilebilir ve hatta Bulgarlarla anlaşılması halinde Avusturya'ya karşı Sırbistan'a bir Bulgar desteği sağlanabilirdi (Çapraz 2015:1189-1190).

Birinci Dünya Savaşı'nda Rusya'nın Bulgaristan Politikası

Rusya'nın Bulgaristan ile ittifak kurma hususunda bu kadar ısrarcı davranmasının nedeni Birinci Dünya Savaşı neticesinde İstanbul ve Boğazlara sahip olmaktı. Bu hedef, Rusya'nın Birinci Dünya Savaşı'na dahil olmasındaki yegane amaç idi. Ancak Bulgaristan, Rusya'nın ittifak tekliflerine sıcak bakmıyordu. Çünkü Berlin Antlaşması neticesinde kurulan Bulgar Prensiği, Birinci Dünya Savaşı'nın ayak seslerinin duyulduğu dönemde Rusya'nın beklentilerinin aksine bağımsız bir politika izlemeye başladı. Bu politika neticesinde Bulgaristan, Rusya'nın iç işlerine müdahale etmesine, başka bir deyişle Rusya'nın güdümüne girmeye rıza göstermedi. Bu sonuç aynı zamanda Rusya'nın Bulgaristan konusundaki politikalarının başarısız olduğu anlamına gelmekteydi. Bu durum, Rusya'nın diplomatik misyonları ile Rusya Dışişleri Bakanlığı arasındaki yazışmalara konu olmuştur.

Rusya'nın Sofya Ortaelçisi Savinskiy'nin³ 29 Temmuz 1914 tarihinde Rusya Dışişleri Bakanlığı'na gönderdiği gizli telgraf, Bulgaristan'ın Birinci Dünya Savaşı'ndaki tarafsızlığı meselesiyle ilgiliydi. Savinskiy bu telgrafında Bulgaristan'ın tarafsızlığının uzun sürmeyeceğini belirtmekteydi. Bunun nedeni Bulgaristan'ın Avusturya'dan aldığı cesaretti. Rus Ortaelçiye göre Avusturya, Makedonya'yı ele geçirmek ya da özerkliğini sağlamak istiyordu. Bu sebeple Rusya, Sırbistan'ın yıkılmaması için mücadele etmeliydi ve Avusturya hiçbir zaman Bulgaristan'da kazanç elde etmemeliydi. Aksi takdirde Bulgaristan'daki Rus yanlısı parti sonsuza kadar sona erer ve bu durum Rusya açısından Bulgaristan'da ciddi kayıplara neden olabilirdi. Savinskiy ayrıca, Bulgaristan Başbakanı Radoslavov'a⁴ Avusturya'nın tekliflerinin kabul edilmemesi yönünde telkinlerde bulunduğunu da telgrafının sonuna eklemişti (Tsarskaya Rossiya 1923:No:151,No:3).

---

³Aleksandr Aleksandroviç Savinskiy, Rus Diplomat. 1911 yılında Rusya Dışişleri Bakanlığı Kançılara Direktörü görevinde bulundu. 1912-1913 yılları arasında Stokholm Ortaelçisi ve 1913-1915 yılları arasında Sofya Ortaelçisi olarak görev yaptı. (Tsarskaya Rossiya 1923: 297-300)

⁴ Vasil Hristov Radoslavov, Bulgar devlet adamı. 1913-1918 yılları arasında Başbakanlık görevinde bulunmuştur. (Tsarskaya Rossiya 1923: 297-300)

Savinskiy'nin, Bulgaristan Başbakanı Radoslavov'a, Avusturya'nın tekliflerini kabul etmemesi yönündeki telkinleri boşuna değildi. Zira Savinskiy'nin 14 Mart 1914 tarihinde Rusya Dışişleri Bakanlığı'na gönderdiği telgrafın konusu, Avusturya'nın Bulgaristan'a sunduğu 300 milyon Frank para yardımı teklifiydi. Savinskiy bu bilgiyi, Rusya Ticaret Bakanlığı'nın Viyana'daki temsilciliğinden edinmişti ve bu bilgi kendisine, çok güvenilir bir kaynaktan gelmişti. Hatta Avusturya'nın bu mali yardımı, bankalar aracılığıyla değil bizzat Ferdinand'ın şahsına verilecekti. Dolayısıyla Avusturya, Bulgaristan'ı yanına alabilmek için yüksek miktarda mali yardımları sağlamak konusunda kararlıydı (Mejdunarodnie Otnoşeniya 1914:No:52, No:9).

Bu gelişme üzerine, Bulgaristan'ı İttifak Devletleri saflarına çekmek isteyen Avusturya'ya karşı, Rusya Dışişleri Bakanlığı bazı girişimlerde bulunma kararı aldı. Rusya'nın Bulgaristan Ortaelçisi Savinskiy'nin 13 Mayıs 1914 tarihinde Dışişleri Bakanlığı'na yolladığı gizli telgrafta Avusturya'nın Bulgaristan'a verme kararı aldığı mali yardımlara karşı Sofya'daki Fransa Ortaelçisi ile birlikte bazı eylemler gerçekleştirilebileceğini bildirmekteydi. Çünkü Avusturya, bu sayede Bulgaristan üzerinde önemli bir nüfuzla sahip olmuştu. Avusturya'nın bu etkisini sağlamlaştırmasının önüne geçebilmek ve azaltabilmek maksadıyla Savinskiy, Fransız meslektaşıyla birlikte Sofya'daki Fransız bankaları ile görüşüp, Bulgaristan'a mali yardımların Rus-Fransız ortak hareketiyle, Fransız bankalar aracılığıyla verilebileceğini tavsiye etmekte ve bu hususta Dışişleri Bakanlığı'nın talimatlarını istemekteydi. Rusya ve Fransa'nın mali yardım gerçekleştirme isteğinin Bulgaristan kralına da iletilmesi gerektiğini bu telgrafta belirtmekteydi. Savinskiy telgrafının devamında, Bulgaristan ile Rusya arasındaki geleneksel dostluğun yeniden tesis edilmesi gerektiğini ve bunun için Paris ile birlikte hareket edilebileceğini ifade etmekteydi (Mejdunarodnie Otnoşeniya 1914:No:84, No:418).

Bununla birlikte, Avusturya'nın Sırbistan'a savaş ilan etmesi Sırbistan'ı zor duruma düşürmüştü. Bulgaristan'ın sahip olmak istediği Makedonya toprakları ise Sırbistan'da idi. Bundan başka, Avusturya ve Almanya'nın Rusya'ya karşı başlattığı savaşta Rusya başarı elde edemiyordu. Dolayısıyla Bulgaristan; Almanya ve Avusturya'nın Rusya karşısındaki üstünlüğüne güvenerek Rusya'ya karşı, cephe almakta bir sakınca görmüyordu. Nihayet İtilaf Devletleri'nin Çanakkale Savaşı'nda üstünlük sağlayamadığını gördükten sonra, İttifak Devletleri saflarında yer almaya karar verdi (Armaoğlu 2018:96-97).

Bu politik ortamda Rusya, Balkan siyasetinde Osmanlı Devleti'ni Balkan Devletleri aracılığıyla baskı altında tutma stratejisini izledi. Balkanlarda Slavları kendi tarafına çekerek Boğazlar ve İstanbul konusunda çıkar elde etmek, bu siyasetin diğer bir amacıydı. Ayrıca Balkan Devletleri'ni kendi tarafına çekerek Avusturya'nın Balkanlar'daki yayılmacılığının önüne geçmek de Rusya'nın öncelikli hedefleri arasındaydı (Karal 1996:288). Bu hedefler doğrultusunda Osmanlı Devleti ile Bulgaristan arasındaki ilişkileri kendi menfaatleri doğrultusunda kullanmak isteyen Rusya, bazı girişimlerde bulundu. Savinskiy'nin 11 Ağustos 1914 tarihli Rusya Dışişleri Bakanı Sazonov'a gönderdiği telgrafında Türkiye ile Bulgaristan arasında bir savaş çıkma halinde Rusya'nın, İngiltere ve Fransa'yı da yanına alarak Osmanlı Devleti'ne karşı birlikte hareket edeceğinden bahsedilmekteydi. Osmanlı Devleti'nin tarafsızlığı hususunda gerçekleşen Osmanlı-Rusya arasındaki görüşmelerde, Rusya'nın Osmanlı

Devleti'ne; Osmanlı ordusunun terhisi yönündeki teklifine değinen Savinskiy, şayet bu teklif Osmanlı Devleti tarafından ağır bulunursa, bu hedeften vazgeçilip Osmanlı Devleti'nin Bulgaristan'a saldırmazlığının sağlanması yönünde çaba göstermek gerektiğini tavsiye etmekteydi. Çünkü Ruslara göre Bulgaristan hala Rusya'ya geleneksel bağlarla bağlı idi. Ayrıca Savinskiy'e göre Osmanlı Devleti'nin Bulgaristan'a saldırmaması yönündeki Rus uyarısı, Bulgaristan kamuoyunda Rusya'ya karşı sempati sağlayabilir ve Bulgaristan'ın tehdit altında bulunduğu bir zamanda Rusya'nın Bulgaristan'ı yalnız bırakmadığı algısı oluşturulabilirdi. Ayrıca Bulgaristan'daki mevcut hükümetin Rusya karşıtı tutumunda da değişiklik sağlayabilirdi (Tsarskaya Rossiya 1923:No:9, No:184).

Bu tarihlerde Osmanlı Devleti'nin Bulgaristan hükümeti ile görüşmeleri devam etmekteydi. Rusya bu görüşmelere dair bazı önlemler almaya çalışıyordu. Rusya'nın Sofya Ortaelçisi Savinskiy tarafından 18 Ağustos 1914 tarihinde Rusya Dışişleri Bakanı Sazonov'a gönderilen telgrafta Osmanlı Devleti'nin o dönemdeki Dahiliye Nazırı olan Talat Paşa'nın Bükreş ve Sofya ziyaretlerinden bahsedilmekteydi. Talat Paşa'nın Sofya ziyareti hakkında Savinskiy ile görüşen Bulgaristan Başbakanı Radoslavov, Talat Paşa ile Bulgaristan arasında herhangi bir antlaşmaya dair görüşme gerçekleşmediği konusunda Savinskiy'i ikna etmeye çalışmıştı. Radoslavov, Talat Paşa ile sadece Türkiye ve Bulgaristan arasında dostane ilişkiler kurabilmek maksadıyla görüştüğünü ifade etmişti. Ancak Savinskiy, Radoslavov'un bu sözlerinin samimiyetine inanmıyordu. Radoslavov, Osmanlı Devleti ve Bulgaristan arasında görüşmeleri devam eden dostluk antlaşmasına Romanya'nın da dahil edilmek istendiğini belirterek, antlaşmanın komşular arasındaki barışçı hedeflere hizmet edeceği hususunda ısrar ediyordu fakat Savinskiy, Radoslavov'un bu sözlerine inanmıyordu. Savinskiy'e göre Talat Paşa'nın Sofya ve Bükreş ziyareti, Almanya ve Avusturya'nın Bulgaristan ve Romanya'yı yanlarına alma çabalarının bir meyvesiydi. Bulgaristan, Talat Paşa'nın bu ziyaretinden sadece kendisi için çıkar elde etme amacındaydı. Çünkü Bulgaristan, Birinci Dünya Savaşı'nda tarafsızlığını koruyarak kendisini Osmanlı Devleti ve Romanya'ya karşı güvenceye almış olacaktı. Ayrıca Savinskiy'e göre Bulgaristan her an Rusya'ya karşı olan bir oluşuma dahil edilebilirdi. Ancak Radoslavov böyle bir hususun söz konusu olamayacağını belirterek, Bulgaristan'ın Sırbistan'a karşı harekete geçmeyeceğini ifade etmişti. Bununla birlikte Radoslavov, Talat Paşa ile yaptığı görüşmede Türkiye'nin Rusya'dan korktuğu izlenimi edindiğini Savinskiy'e bildirmişti. Savinskiy Bulgaristan'ın; Avusturya ve yüz yıllık düşmanı Türkiye ile bağlantılı olmasının Bulgaristan için ölümcül sonuçlar doğuracağını belirtmişti. Buna karşın Balkan devletlerinin kaderinin belirleneceği vakit, Rusya ile düzgün ilişkiler gerçekleştirmiş olmasının, ileride kendisi için karlı olacağını da belirterek, Rusya'nın Bulgaristan'a sunacağı avantajlardan da bahsetmişti. Radoslavov ile gerçekleşen bu görüşmede Savinskiy, Rusya Dışişleri Bakanı'nın, savaştan sonra Bulgaristan'ın çıkarlarını koruyacağına dair gerçekleştirdiği çalışmalarından bahsetmişti. Ayrıca Bulgaristan, Türkiye'nin saldırısına uğradığı takdirde, Rusya'nın Bulgaristan'ın elinden tutacağı ifadesini kullanarak Rusya'nın destek olacağını belirtmişti. Raporunun sonunda genel bir değerlendirme yapan Savinskiy, Bulgaristan Kralı ve Bulgaristan hükümetinin Almanya ve Avusturya'ya sempati duyduğunu belirtmekteydi. Rusya'ya karşı güvensizlik duyan Bulgaristan, Rusya'nın askeri olarak başarı elde edeceğinden de kuşkuluydu. Bulgarlar Almanya'nın savaşta

başarılı olacağını ve bu başarıdan Bulgaristan'ın bazı faydalar elde edeceğini düşünmekteydiler. Savinskiy, Bulgarların bu düşüncelerine rağmen Radoslavov'a, Bulgaristan'a faydanın, geçmişte olduğu gibi gelecekte de sadece Rusya'dan gelebileceğini eklemiştir (Tsarskaya Rossiya 1923:No:13, No:199).

Rus Ortaelçi bu düşüncelerinde haksız değildi. Zira, Talat Paşa Sofya'ya yaptığı ziyarette Bulgaristan ile bir ittifak antlaşması imzalayabilmişti. Almanya ile yapılan ittifakın ardından komşu ülkelerle de ittifak antlaşması yapmak niyetinde olan Osmanlı Devleti, bu amaçla Talat ve Osmanlı Meclis-i Mebusanı üyesi Halil (Menteşe) Beyleri Bulgaristan ve Romanya ile görüşmeler gerçekleştirmeleri için görevlendirmişti. Herhangi bir saldırı durumunda Osmanlı Devleti ve Bulgaristan'ın birlikte hareket edeceğine dair antlaşma imzalandıktan sonra Talat Paşa, Romanya ile görüşmeler gerçekleştirmek için Bükreş'e geçmişti. Gerçekten de Rusların ön görüşü doğru çıkmış ve Osmanlı Devleti ile Bulgaristan arasında bir antlaşma sağlanmıştı. Bu antlaşma Rusya için Birinci Dünya Savaşı'nda büyük bir dezavantaj sağlayacaktı (Bayur 1991:111-112).

Bununla birlikte Rusya'nın Sofya Ortaelçisi Savinskiy 21 Ağustos 1914 tarihinde Rusya Dışişleri Bakanı Sazonov'a yeni bir telgraf gönderdi. Bu telgrafında Türkiye'nin halihazırdaki durumuna dair kısa bir değerlendirme yapan Savinskiy, Osmanlı Devleti'nin içinde çeşitli karışıklıklar olduğunu belirterek, Türkiye'nin savaşa katılmasının Rusya için ciddi sorunlar yaratmayacağı yorumunu yapmaktaydı. Türkiye'nin savaşta tarafsızlığını koruması yönünde Osmanlı Devleti ile çeşitli görüşmeler yapan Rusya, Osmanlı Devleti tarafsız kaldığı takdirde topraklarının dokunulmazlığını garanti edecekti ve ayrıca Enver Paşa'nın talep ettiği bazı toprakların Osmanlı Devleti'ne teslim edilmesi de bu görüşmelerdeki konulardan biriydi. Bu hususa da değinen Savinskiy, Batı Trakya bölgesinden bir kısım toprakların Osmanlı Devleti'ne verilmesinin, Bulgaristan'ın Rusya'ya karşı cephe almasına ve Rusya'dan uzaklaşmasına yol açabileceği uyarısı yapmaktaydı. Bu sebeple Bulgaristan'ı ikna için başka türlü vaatler sunmak gerektiğini belirtmekteydi (Tsarskaya Rossiya 1923:No:14, No:205).

Bununla birlikte, Almanya ile Osmanlı Devleti arasında ittifak antlaşması imzalandıktan sonra, Osmanlı ordusunun Bulgaristan ve Romanya ile birlikte Rusya'ya saldırması konusundaki Alman baskısı artmaktaydı. Avusturya'nın cephedeki yükünü hafifletmek ve Romanya ile Bulgaristan üzerinden Rusya'yı zorlamak isteyen Almanya'nın bu isteklerini karşılamak amacıyla Osmanlı Devleti, Bulgaristan ve Romanya ile görüşmeler başlatmıştı. Özellikle Bulgaristan, Osmanlı Devleti ile birlikte hareket etmeliydi. Bu sayede Osmanlı Devleti ile müttefikleri arasında kara bağlantısı sağlanmış olacak ve Osmanlı Devleti savaşta önemli bir avantaj elde edecekti (Turan 2005:99-100). Osmanlı Devleti'nin Bulgaristan ile ittifak girişimlerinden haberdar olan Rus Dışişleri Bakanı, bu ittifakın önüne geçebilmek için Bulgaristan'daki temsilcisine çeşitli talimatlar göndermekteydi.

Savinskiy'nin Bulgaristan'ın gerçekleştirdiği politikalarla ilgili Rusya Dışişleri Bakanı Sazonov'a gönderdiği telgraflara Sazonov 24 Ağustos 1914 günü bir cevap yazdı. Bu cevaba göre Sazonov, Rusya'nın Bulgaristan ile dostluk ilişkileri kurup normalleşmeyi sağlamak istediği konusunda, Bulgaristan'daki kabine üyelerinin ikna

edilmesini istiyordu. Bu hususun öneminin Bulgaristan Başbakanı Radoslavov'a anlatılması gerektiğini de ekliyordu (Tsarskaya Rossiya 1923:No:16, No:2113).

Savinskiy'nin 28 Ağustos 1914 tarihli Rusya Dışişleri Bakanlığı'na gönderdiği telgrafta ise Bulgaristan'daki mevcut hükümetin eylemlerinden duyulan rahatsızlık dile getirilmekteydi. Savinskiy'nin bildirdiğine göre Bulgaristan hükümeti yakın zamanda feshedilebilirdi. Bundaki amaç Rusya'nın baskılarından kurtulmaktı. Ayrıca Bulgar meclisindeki bazı milletvekilleri, Bulgaristan hükümetinin Birinci Dünya Savaşı'nda aldığı tarafsızlık kararına aykırı eylemler gerçekleştirdiğini iddia ediyordu. Ayrıca Savinskiy'e göre Bulgar hükümeti, Rusya'nın Bulgaristan'a sunduğu vaatlerden ve Rusya'ya karşı olan yükümlülüklerinden kaçmak için de meclisi feshedebilirdi. Savinskiy'e göre Bulgaristan artık Rusya ile birlikte hareket edip etmeyeceğine dair bir karar vermeliydi. Rusya'nın Bulgaristan'dan beklediği, Rusya ile Osmanlı Devleti arasında bir savaş çıktığı takdirde Rusya'ya destek vermesi ya da Osmanlı Devleti Bulgaristan'a saldırdığı takdirde Bulgaristan'ın bu saldırıya karşı koyması idi. Ruslara göre Bulgaristan bu hususlarla ilgili cevabını şimdiye kadar net bir biçimde ortaya koymamıştı (Tsarskaya Rossiya 1923:No:19, No:220).

Bulgaristan'ın savaşa Rusya tarafında dahil olma konusunda Rusya'nın ısrarcı davranmasının bir nedeni de Yunanistan meselesiydi. Çünkü Yunan hükümetinin Birinci Dünya Savaşı'ndaki tavrının belirlenmesinde, Bulgaristan'ın savaşa girip girmeme konusunda alacağı karar önemliydi. Yunanistan Başbakanı Eleftherios Kyriakou Venizelos yaptığı açıklamada, şayet Bulgaristan savaşa girerse bu durumda Yunanistan da savaşa girer demişti. Bununla birlikte Venizelos savaşa İtilaf Devletleri tarafında girmek istiyordu. İtilaf Devletleri Venizelos'un bu tavrını bildiklerinden dolayı Yunanistan'a Anadolu'da toprak vaat etmişlerdi (Biber 2016:6-7). Sonuç itibarıyla Bulgaristan'ın 30 Temmuz 1914 tarihinde ilan ettiği tarafsızlık kararı, Yunanistan'ın da tarafsızlık kararında etkili olmuştu. Yunanistan'ın bu kararı İtilaf Devletleri tarafından memnuniyetle karşılandı. İtilaf Devletleri'ne göre şayet Yunanistan savaşa girerse İstanbul konusunda Rusya ile Yunanistan arasında bir ihtilaf çıkabilirdi (Çetin 2018:174-177). Bulgaristan'ın Rusya saflarında savaşa dahil olması, bu sebepten dolayı da Rusya için hayati öneme sahipti.

Bulgaristan'ı İtilaf Bloğu'na çekmek için çabalar devam ederken bu konuyla ilgili olarak Rusya Dışişleri Bakanı Sazonov 30 Ağustos 1914 tarihinde Niş, Atina, Bükreş, Paris ve Londra'ya da bildirildiği notuyla Rusya'nın Sofya Ortaelçisi Savinskiy'e bir telgraf gönderdi. Bu telgrafa göre İtilaf Devletleri Bulgaristan'ın desteğini alabilmek için Bulgaristan'a karşı önemli tavizler veriyor ve teklifler yapıyordu. Bu tekliflerden biri dikkat çekmekteydi. Buna göre, Londra Antlaşması ile belirlenen Enez-Midye hattına kadar olan Trakya toprakları Bulgaristan'a bırakılacaktı. Fransa Dışişleri Bakanı Theophile Delcasse bu teklifin Bulgaristan'a iletilmesini istiyordu. Ayrıca bu teklifin, Fransa ve İngiltere'nin Sofya Ortaelçileriyle birlikte Savinskiy tarafından Bulgar yetkililere iletilmesi talimatını vermekteydi (Tsarskaya Rossiya 1923:No:21, No:2273).

Bununla birlikte, Osmanlı Devleti ve Almanya arasında 1 Ağustos 1914 tarihinde yapılan gizli görüşmelerde ileride izlenecek yol haritası belirlenmişti. Dahiliye Nazırı Enver Paşa, Almanya'nın İstanbul Büyükelçisi Wangenheim ve Osmanlı Devleti'ndeki Alman Askeri Misyon Başkanı Liman von Sanders arasında gerçekleşen

görüşmelerde, Osmanlı Devleti ve Bulgaristan ordularının Rusya'ya karşı Almanya tarafında yer alması durumunda, yapılması gerekli askeri iş birlikleri konuşulmuştu. Hatta, bu harekatta başarı sağlanabilmesi için denizlerdeki üstünlüğün mutlaka sağlanması gerektiği tespiti yapılmıştı. Goeben ve Breslau gemilerinin Karadeniz'de bulunan Osmanlı donanmasına yardımı sağlanarak, Osmanlı ve Bulgar ordularının Rusya'ya yapılacak harekatinde destek olacağı kararı alınmıştı. Dolayısıyla Osmanlı Devleti ve Almanya arasında gerçekleşen görüşmelerde Bulgaristan'ın İttifak Devletleri saflarında yer alacağından şüphe edilmemekteydi (Mühlman 2014:114-117).

Sonuç itibariyle Rusya'nın tüm çabalarına rağmen Bulgaristan Birinci Dünya Savaşı'nda Rusya saflarında yer almadı. 6 Eylül 1915'te İttifak Devletleri ile Bulgaristan arasında yapılan gizli antlaşmaya göre Bulgaristan Birinci Dünya Savaşı'na İttifak Devletleri saflarında girecek ve bunun karşılığında kendisine Osmanlı Devleti toprağı olan Dimetoka'nın bir kısmı verilecekti. 6-7 Ekim 1915 tarihinde Almanya, Avusturya ve Bulgaristan kuvvetleri Sırbistan'a saldırarak büyük bir başarı elde etti. Böylelikle Sırbistan İttifak Devletleri'nin eline geçti. Bu hadiseyle birlikte Almanya ve Osmanlı Devleti arasındaki kara bağlantısı sağlanmış oldu (Kuran 1992:196-200).

Sonuç

Birinci Dünya Savaşı'ndan önce başlayan ve Rus dış politikasının öncelikli hedefleri arasında olan İstanbul ve Boğazlar konusunu Rusya kendi çıkarlarına uygun bir şekilde sonuçlandırmak niyetindeydi. Bu sebeple Bulgaristan'ın Rusya ile birlikte hareket etmesi Rusya açısından hayati öneme sahipti. Ancak, özellikle İkinci Balkan Savaşı'nda Rusya'nın Bulgaristan'ı zarara uğratması nedeniyle Bulgaristan, Rusya ile arasına mesafe koymuştu. Bu sebeple Bulgaristan, Rusya'dan ziyade Osmanlı Devleti ile ittifak yapmak amacındaydı. Rusya'nın diplomatik temsilcileri tarafından Bulgaristan devlet adamları ile defalarca görüşmeler gerçekleştirilmiş olmasına rağmen, Bulgaristan bu görüşmelerde aslında Rusya'yı oyalamaya çalışmıştır. Netice itibariyle Bulgaristan Birinci Dünya Savaşı'na İttifak Devletleri saflarında katılmıştır. Bunun sonucunda Osmanlı Devleti ile müttefikleri arasındaki kara bağlantısı sağlanarak Türk Devleti, Rusya karşısında büyük bir avantaj sağlamıştır. Rusya ise Türk-Bulgar ittifakı sonucunda Birinci Dünya Savaşı'nda hedef olarak ortaya koyduğu İstanbul ve Boğazlara sahip olma konusunda büyük bir darbe almıştır.

KAYNAKLAR

Rus Diplomatik Belgeleri

Mejdunarodnie Otnoşeniya v Epohu İmperializma, Dokumentı İz Arhivov Tsarskovo i Vremennovo Pravitelstv 1878-1917 gg., Seriya 3, Tom 2, 14 Marta-13 Maya 1914 g., (redaktor: M.N. Pokrovskiy) Moskva/Leningrad: Gosudarstvennoe Sotsialno-Ekonomičeskoe İzdatelstvo, 1933, Telegramma No:52, Belge No:9.

Mejdunarodnie Otnoşeniya v Epohu İmperializma, Dokumentı İz Arhivov Tsarskovo i Vremennovo Pravitelstv 1878-1917 gg., Seriya 3, Tom 2, 14 Marta-13 Maya 1914 g.,

(redaktor: M.N. Pokrovskiy) Moskva/Leningrad: Gosudarstvennoe Sotsialno-Ekonomiçeskoe İzdatelstvo, 1933, Telegramma No: 84, Belge No: 418.

Tsarskaya Rossiya v Mirovoy Voyne, **Tsentri Arhiv**, Gosudartsvennoe İzdatelstvo, Leningrad, 1923, s Predisloviem M.N. Pokrovskovo, No: 9, (Bulgaristan Kısmında No: 184).

Tsarskaya Rossiya v Mirovoy Voyne, **Tsentri Arhiv**, Gosudartsvennoe İzdatelstvo, Leningrad, 1923, s Predisloviem M.N. Pokrovskovo, No: 13, (Bulgaristan Kısmında No: 199).

Tsarskaya Rossiya v Mirovoy Voyne, **Tsentri Arhiv**, Gosudartsvennoe İzdatelstvo, Leningrad, 1923, s Predisloviem M.N. Pokrovskovo, No: 14, (Bulgaristan Kısmında No: 205).

Tsarskaya Rossiya v Mirovoy Voyne, **Tsentri Arhiv**, Gosudartsvennoe İzdatelstvo, Leningrad, 1923, s Predisloviem M.N. Pokrovskovo, No: 16, (Bulgaristan Kısmında No: 2113).

Tsarskaya Rossiya v Mirovoy Voyne, **Tsentri Arhiv**, Gosudartsvennoe İzdatelstvo, Leningrad, 1923, s Predisloviem M.N. Pokrovskovo, No: 19, (Bulgaristan Kısmında No: 220).

Tsarskaya Rossiya v Mirovoy Voyne, **Tsentri Arhiv**, Gosudartsvennoe İzdatelstvo, Leningrad, 1923, s Predisloviem M.N. Pokrovskovo, No:21, (Bulgaristan Kısmında No:2273).

Tsarskaya Rossiya v Mirovoy Voyne, **Tsentri Arhiv**, Gosudartsvennoe İzdatelstvo, Leningrad, 1923, s Predisloviem M.N. Pokrovskovo, No: 151, (Bulgaristan Kısmında No:3).

Tsarskaya Rossiya v Mirovoy Voyne, **Tsentri Arhiv**, Gosudartsvennoe İzdatelstvo, Leningrad, 1923, s Predisloviem M.N. Pokrovskovo, s. 297-300. (Açıklama dipnotları için)

Telif Eserler

ARMAOĞLU, Fahir (2018), **20. Yüzyıl Siyasi Tarihi (1914-1995)**, İstanbul: Kronik Yayınları.

BAŞKAYA, Muzaffer, (2015), "İngiliz Basını'na Göre Bulgaristan'ın Birinci Dünya Savaşı'ndan Çekilişi ve Selanik Antlaşması", **Akademik İncelemeler Dergisi**, C: 10/1, s. 51-74.

BAYUR, Yusuf Hikmet (1991), **Türk İnkılap Tarihi Cilt:III/I**, Ankara: Türk Tarih Kurumu.

BİBER, Tuğba Eray (2016), **Karadeniz Rumları ve Yunanistan**, İstanbul: Yeditepe Yayınları.

ÇAPRAZ, Hayri (2016), "Birinci Dünya Savaşı Öncesi Rusya'nın Boğazlar Politikası", **Belgi**, C: IX, s. 1178-1194.

ÇETİN, İsmigül (2008), "Osmanlı Kaynaklarına Göre Yunanistan'ın Birinci Dünya Savaşı'na Girişi", *Karam*, C: 15/59, s. 169-204.

ÜLMAN, Haluk (2015), *I. Dünya Savaşı'na Giden Yol ve Savaş*, İstanbul: Türk tarih Kurumu.

KARAL, Enver Ziya (2011), *Osmanlı Tarihi*, Cilt IX, Ankara: Türk Tarih Kurumu.

KURAN, Ercüment (1992), "Birinci Dünya Savaşı", *TDV İslam Ansiklopedisi*, Cilt VI, İstanbul.

KÜÇÜK, Cevdet (2012), "Bulgar İhtilali'nin İngiliz Kamuoyunda Uyandırdığı Tepki ve Bunun Osmanlı-İngiliz İlişkilerine Tesiri", *Güney-Doğu Avrupa Araştırma Dergisi*, C: 0/8-9, s. 117-166.

MACFIE, A.L. (2003), *Osmanlı'nın Son Yılları 1908-1923*, (Çeviren: D. Acar ve F. Soysal), İstanbul: Kitap Yayınevi.

MADEN, Fahri (2013), "Büyük Güçlerin Berlin Antlaşması'nın Uygulanmasına Yönelik Baskıları", *History Studies*, C: 5/1, s. 267-286.

MÜLHMAN, Carl (2014), *İmparatorluğun Sonu 1914*, İstanbul: Timaş.

TURAN, Ömer (1999), "II. Meşrutiyet ve Balkan Savaşları Döneminde Osmanlı Diplomasisi", *Çağdaş Türk Diplomasisi: 200 Yıllık Süreç Sempozyumu*, Ankara: Türk Tarih Kurumu.

TURAN, Ömer (2005), "Balkan Savaşlarından Kurtuluş Savaşı'na Kadar Uzanan Süreçte Türk-Bulgar İlişkileri (1912-1920)", *XX. Yüzyılın İlk Yarısında Türk Bulgar Askeri Siyasi İlişkileri*, (Ed. Dr. Hv. Plt. Korg. Erdoğan Karakuş), Ankara: Genel Kurmay Basımevi, s. 99-100.

YARAŞ, Ahmet (2017), "Türkiye Trakya'sında 20. Yüzyıl Başında Gizli Kalmış Arkeolojik Bir Kazı ve Eser Taşınması", *Trakya Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, Cilt 7, sayı 13, s.1-41.

WOLF, Klaus (2014), *Gelibolu 1915- Birinci Dünya Harbi'nde Alman-Türk Askeri İttifakı*, (Çeviren: E. B. Özbilen), İstanbul: İş Bankası Yayınları.